

SPRE O NOUĂ CIVILIZAȚIE?

Probabil în dorința de a epata, un om de știință a lansat butada: nimic nu e mai imprevizibil ca trecutul.

Drept ecou, un istoric prezent la noi, dl. profesor Lucian Boia, atrage atenția: dreptul de a prevedea în istorie se încheie o dată cu ceea ce avem sub priviri. De mâine începe necunoscutul. Peste menirea istoricului trebuie tras oblonul. Sunt destui fachiri și prezicători gata să-i ia locul.

Tentații sunt multe, făuritori de istorie sunt puțini, iar istorici gata să scruteze în adâncul zilei de mâine nu se cade să fie, întrucât își asumă misiunea de cititori în stele, nu de istorici. Prezicători și cronicari sunt destui. Istoricii vin după... Ceilalți sunt viitorologi, între care unii sunt fascinanti, ca de exemplu Alvin Toffler. Și câți alții...

A spune ce se va întâmpla este un hazard. Pentru ce să mergi la risc - deducem din vorbele istoricului nostru - când și așa sunt atâtea capcane și riscuri în lumea de azi, în universul pe care îl decriptăm, măcar cât de cât. Vocea istoricului trebuie să fie aceea a certitudinii, subliniază profesorul Boia. Las' că și așa suntem invadați de ideologie. Multă și de pretutindeni.

Fascinantul Nicolae Iorga spunea că istoricul este un înțelept prin vârsta pe care i-o conferă nu atât anii pe care îi are, cât experiența trecutului pe care îl cunoaște.

Domnul profesor Boia ne sfătuiește să ne oprim în pragul prezentului. Dincolo de acest prag se așterne necunoscutul.

Orice aproximație este sortită eventualei dezmințiri a faptelor care vor fi. Faptele sunt însă o structură și deseori un construct. În componența lor intră atâtea plâsmuiri ideologice încât uneori adevărul abia se mai zărește.

Pe de altă parte, istoria se ocupă nu doar de fapte și evenimente. Ea este preocupată de procese, de fenomene care se dezvoltă în timp, de evoluții, de structuri. Toate acestea cer să fie urmărite în timp, propun aproximări dincolo de vremea scrierii textului nostru. Poate că istoria reală le imprimă alte traiecte, poate că intervine hazardul care schimbă previzibilul. Marii piloni ai acesteia țin însă de duratele lungi. Iar pentru țările care înțeleg că nu pot evita participarea la înfruntări decisive este un dar nespus să aibă în frunte căpetenii cu darul discernerii și al alegerii optime.

România sau componentele din care s-a încheiat a avut înainte și vântul prielnic al conjuncturilor globale, și darul conducătorilor proprii de a face alegerile optime. Războiul Crimeii a fost decisiv în deschiderea căii spre unitatea națională moldo-valahă, devenită România prin unirea celor două principate. Noua țară a beneficiat de prezența a două figuri

remarcabile: Alexandru Ioan Cuza și Mihail Kogălniceanu. Fără aceste personalități unirea și mai ales trasarea unei căi spre

modernizarea societății nu s-ar fi asigurat. Barbu Catargiu, omul opoziției, era o figură dotată intelectual, dar un adversar al pornirii societății din loc. Soluțiile propuse de el erau lipsite de substanță socială; aparențe reformatoare, nu reforme efective.

Dobândirea Independenței a fost, de asemenea, un eveniment de conjunctură internațională la care s-a cuplat năzuința românilor. Invocăm mereu ba scrisorile implorative ale fratelui împăratului rus către domnitorul român Carol I, ba condiția de comandant suprem a tânărului nostru domnitor. Nu observăm însă aerul de ansamblu al scrisorilor - apropiate, colocviale, de moment. Omitem faptul că șeful de Stat Major al armatei ruso-române, chiar pe această porțiune a frontului, era generalul rus Totleben, nu căpetenia armatei române. Armata combatantă dislocată de români dincolo de Dunăre reprezenta circa 1/10 din cea rusă. Remarcabil a fost comportamentul ostașilor români. Au luptat, nu s-au retras nici atunci când s-au trezit că până la redutele turcești distanța era mult mai mare decât cea marcată pe hărțile militare, iar rezistența armatei turce condusă de un iscusit și energic comandant - Osman Pașa - constituia un baraj greu de trecut. Grosul armatelor ruse nu s-a angajat în luptele de la Plevna. Obiectivul acestora era străpungerea Balcanilor și atingerea Adrianopolului, țintă pe care au și realizat-o. S-a încheiat un acord de pace ruso-turc, la care românii nu au fost invitați.

Era, bineînțeles, favorabil Rusiei, care își crea o situație hegemonică în Balcani. Românii pierdeau cele două județe din fosta Basarabie - Cahul și Ismail - deținute până în 1859 de Rusia, dar obțineau Dobrogea, preluată de Rusia de la Imperiul Otoman și cedată României. Țara noastră, lipsită până aici de orizontul mărilor, se simțea sau mima condiția de ofensată.

Țările mici au avut întotdeauna sindromul amenințării din partea marilor puteri vecine. Uneori, acestea le-au și încălcat.

Azi, înțeleg foarte bine că nu mai sunt amenințate de mari puteri vecine, dar recurg la gesturi de circumstanță spre a-și spori importanța și rolul.

Dacă este de discutat precis și deschis asupra tendințelor istoriei la scară europeană și mondială vom observa următoarele: în prim-plan, prăbușirea Uniunii Sovietice și a sistemului socialist european; în al doilea rând, constituirea și extinderea Uniunii Europene, în tandem cu alianța S.U.A.-Uniune; în al treilea rând, asumarea de leadership a S.U.A. la scară planetară; mai departe, se înscrie China ca putere economică mondială de prim ordin; o mare importanță are lanțul revoluțiilor și al transformărilor politice din statele arabo-musulmane dispuse în spațiul sudmediteranean sau în Orientul Mijlociu.

Lumea este înțesată de evenimente, de rivalități, de confruntări, de neliniște. O pulsație nervoasă circulă mai peste tot în univers. Starea tensionată interumană este amplificată de fenomenele petrecute în natură, adâncite de secarea izvoarelor de energie pe fondul creșterii consumurilor de gaze și de produse petroliere.

Mari transformări au loc și în câmp demografic. Situația cea mai sensibilă este în Europa. Natalitatea scade, pe scară continentală s-a înrădăcinat mentalitatea următoare: femeile sau

cuplurile tinere trebuie să-și creeze mai întâi o situație materială confortabilă, femeile să-și încheie cursurile universitare, să dobândească independență materială și abia apoi să planifice, eventual, nașterea unui prunc. La peste 30 de ani, în intervalul 30-40 de ani.

Adică prea târziu și riscant. În cadrul cuplurilor artistice devine curent divorțul și refugiile unor personalități în brațele unor bărbați mai tineri cu 15-25 de ani.

Sunt și anomalii care depășesc imaginabilul.

Un fel de filozof sentențios și simandicos de la noi, dar fără operă, s-a căsătorit la 98 de ani cu o ultrajună pentru domnia sa, de 42 de ani! Tragicomedia a avut, la inaugurare, și martori întru acoperirea „normalității cazului“...

În numele acestui gen de libertate inconștientă, în perioada 1990-2013 populația țării a scăzut cu peste 3 milioane de persoane, iar media continuă să stigmatizeze pe Ceaușescu et comp. pentru că a interzis avorturile nejustificate, urmărind o creștere a natalității; se preconiza ca în anul 2000 să se ajungă la aproape 25 de milioane de locuitori.

În sine, preocuparea lui Ceaușescu nu este blamabilă. Inadmisibilă este maniera coercitivă prin care a urmărit împlinirea acestui deziderat. Dacă Ceaușescu ar fi urmărit ținta prin consistente avantaje materiale pentru mame și noii născuți, nu am nicio îndoială că proiectul său ar fi fost împlinit cu brio.

Azi, natalitatea în România este în pericol. Autoritățile discută vrute și nevrute, adoptă hotărâri de toate felurile - de la corn fără lapte ori invers și manuale digitale ori edituri contestatate, la demiterea, fie și pentru o zi, a președintelui țării -, dar aleșii nu văd că alocația de 40 de lei lunar pentru noii născuți este o deriziune. Dacă pentru fiecare nou-născut s-ar aloca nu 40, ci între 700 și 900 de lei lunar, urmărindu-se neapărat cheltuirea corectă a banilor, atunci redresarea problemei natalității ar fi cu certitudine asigurată.

Dincolo de granițele României și de semnele epuizării demografice în spațiul european, se produc mutații întinse de galopantă creștere demografică în Orientul Mijlociu, în lumea arabă și musulmană din jurul Mediteranei, în Turcia și Iran. China și India constituie două mari bazine umane de neegalat. China ține sub control creșterea haotică a populației, în vreme ce în India erupțiile par necontrolate; se adâncesc discrepanțele sociale, se împletesc în chip bizar liniștea interioară și meditația de sorginte religioasă cu rivalitățile explozive de la granițe, dincolo de care se agită și se sufocă alte neamuri.

Acum doi-trei ani au dat în clocot statele supraaglomerate din jurul Mediteranei; Iranul și Turcia sunt țări care au atins un echilibru statal și religios, aflate însă în raporturi diferite cu S.U.A., centrul de putere mondială.

După seria implicării în acțiuni de uscat și aviatice se pare că S.U.A. a trecut la opțiunea exclusiv aviatică: este sigură, invulnerabilă și obține, aproape instantaneu, rezultate spectaculoase. Dominația învelită în democrație rămâne ceea ce este de fapt.

În această vreme, Europa caută să probeze unitate, dar apare o tendință centrifugă chiar în aria unor state care au jucat rol de stăpâni ai lumii, ca Anglia și Spania. Iar la noi sunt semne integratoare în raporturile cu Basarabia și apar tendințe de autonomie a maghiarilor din Transilvania. Vremea noastră prezintă două fațete existențiale: pe de o parte, o tendință de integrare instituțională în structurile europene, pe de alta, tensiuni de dezintegrare chiar în cadre statale de sute de ani ale Europei. Oamenii caută facilități de existență, dar se caută și pe sine, dincolo de prescrierile statelor constituite de veacuri.

Europa a adunat multă inteligență și experiență de viață, multe bunuri materiale și spirituale, destule rezerve de temeritate și curaj. Europa a fost regina lumii, regina continentelor. A creat civilizații și centre de înțelepciune în universități, academii și instituții de învățământ laic și religios. A adus lumină pe unde a trecut, dar a lăsat și urme de jaf, de dominație și de trufie. Azi este trecută pe planul doi de o altă lume, ruptă din coasta ei, dar îmbogățită de alte circuite de viață, de ritmuri mai alerte. Europa a fost lumea modurilor de existență diferențiate, a unei pulberi de structuri statale, iar mai târziu a unor mari linii despărțitoare numite Europa Apuseană și de Răsărit, a civilizației materiale și culturale clădite pe prosperitate, și a celei rurale, ghidate de datină, de

reluare a ciclurilor existenței, a integrării în ritmurile vieții, muncii, traiului și obiceiurilor în colectivitate și în formele de organizare a acestora la aceeași scară și în aceleași tipare.

Omenirea adună material inflamabil peste ceea ce s-ar cuveni în chip obișnuit, dacă admitem că a ieșit de sub incidența „războiului rece”. Costurile ieșirii le-a suportat și le-a și asumat, într-un fel, Uniunea Sovietică. Sigur, Rusia nu poate rămâne un spectator pasiv la ceea ce se petrece în jurul ei. A pretinde așa ceva înseamnă a-i solicita resemnarea sau capitularea. Răspunsul la acest tip de politică este înțelegerea și stabilirea zonelor de noninterferențe. Cel puțin aici, în Europa, unde Uniunea nu se pronunță asupra frontierelor sud-estice. Indefinită nu ca realitate, dar măcar ca aspirație, Uniunea Europeană rămâne, sub acest aspect, „o taină învăluită într-un mister”. Situația este mai complicată întrucât Uniunea este regina Europei, dar subalternă organizației militare NATO.

Toate curg în așa fel încât se obturează un fenomen mai însemnat și poate mai devastator pentru condiția omenirii: anume trecerea de la o istorie de tip raționalistscientist la una hedonistă, istorie a plăcerii, a juisării, a trăirii clipei. Istoria de azi amintește izbitor cu ceea ce s-a petrecut cu două milenii în urmă în Imperiul Roman. Tacitus, proeminentul istoric al vremii, presimțea Apusul sub avalanșa exhibiționismului hedonist și a pierderii capacităților cârmuitorilor Romei de a zăgăzui pornirea spre povârniș. Dar cum să o oprească atunci când tocmai căpeteniile timpului se antrenau în cursa lascivității, a desfrâului și nepăsării. Peste imperiu se lăsau umbrele apusului!

În prezent, deasupra omenirii plutesc din nou semnele prăbușirii civilizației clădite pe valorile raționalizării scientiste. O impresionantă radiografie a semnelor noului tip de existență a societății a făcut, cu patru decenii înainte, Alvin Toffler în Șocul viitorului. Este o scriere amplă, tradusă și în română (1973). El a surprins cu remarcabilă putere de observație zvâcnirile noilor comportamente și atitudini pe care le purtau mai ales noile generații. Azi, acestea s-au cristalizat în moduri de existență, în componente ale civilizației. Întreaga avalanșă a comportamentelor desprinse din clipă se topesc în trăirea clipei de amor. Chiar deviant, dacă aceasta este preferința. În societate s-a instalat o hipnoză a distracției „fără limite” - cum sună o chemare a televiziunii române.

De altfel, mijloacele de comunicare au devenit canale neistovite de chemare la plăceri, la distracții, la serate și la întreceri. De la cinci ani începe antrenarea la dans și cântec, și o dată cu ele preocupările mămicilor spre a-și lansa odraslele în vreo formație de dans și cântec. În România se invocă lipsa locurilor de muncă. Nu se discută aproape nimic despre structura plasărilor în așa-zisele locuri de muncă. O tânără angajată, probabil a televiziunii, încearcă o anume voluptate anunțând în cursul unei reclame: „Am urmat cursul și am devenit antreprenoare: mi-am deschis o plăcintărie”.

Oamenii care produc nu apar la televizor. Apar doar în scene în care cade un mal de pământ peste ei și au neșansa să fie stiviți. Discutăm până la sanctificare despre nevoia traversării ciclurilor școlare și a trecerii bacalaureatului, ca punte spre studiile universitare. Nu se înfățișează, însă, în chip adecvat condiția profesorilor înșiși. Ce fel de pregătire au aceștia când, la unele examene de titularizare, 60-70% au luat note sub cinci? Este dincolo de dubiu că veriga de sus, cea universitară, a învățământului, poluată de facultăți și universități private, este la fel de fragilă, să nu zic slabă, ca și segmentul școlii medii.

Învățământ universitar fără seminarii, fără lucrări scrise, fără cursuri erudite; ce poate oferi decât semisurogate?

Iar condiția de ansamblu a societății îndeamnă la agresivitate și pugilat chiar între elevele mai mărișoare, de 14-15 ani... Nu școala este un mediu prielnic pentru asemenea acte, ci societatea în ansamblu, aplecarea ei spre agresivitate, lipsa de măsură în fapte.

Iar fenomenul străbate planeta de la Atlantic la Pacific. În aceasta constă părăsirea normelor și a cadrelor civilizației pe care o petrecem. Iar formele existenței lumii avute sunt râvnite și dorite de toate cercurile lumii neavute, sărace. Tinerii de pretutindeni tind să adopte îmbrăcămintea în blugi și adidași. E cea mai comodă și potrivită uniformizării tineretului, oriunde s-ar afla. Ritmurile nașterii și creșterii demografice sunt însă altele, în vreme ce discrepanțele în avuție se adâncesc. Trufia cuceririlor este, de asemenea, departe de a se liniști. Înfrățirea lumii după tiparele unei țări călăuzitoare va crea inevitabile coliziuni și insatisfacții. Sunt zone ale omenirii în care atașamentul la

unele prescrieri religioase este foarte puternic.

Cufundarea în adâncul credințelor este o formă de refuz a dictatului celuilalt. Cred că omenirea nu este dispusă să traverseze toate încercările, dar nici să refuze tentațiile de dincolo de pământul și de teritoriul care i-a fost leagăn. Ne aflăm în pragul unei civilizații integratoare și, în același timp, al unei lumi tinere care vrea să se integreze, dar să-și păstreze, totodată, identitatea. Noua civilizație dorește extinderea hedonismului, dar și creșterea prosperității; vrea „distracție la infinit“, dar atunci să-și acopere toate exigențele pe care le implică bunul trai. Se depărtează prin nenumărate fire de „obstacolul“ muncii, dar ține să dispună de tot ce i-ar oferi o viață de efort. Invocă norme de drept și de justiție, dar își îngăduie să nu le examineze sub toate fațetele pe care le implică.

Noua civilizație se naște sub semnul lipsei de griji și de preocupări autentice, așa cum s-a petrecut situația în Roma anterior prăbușirii acesteia.

Dacă dorim să evităm complicații similare, îmi îngădui să evoc ideea lui Simion Mehedinți, un mare învățat al peregrinărilor civilizațiilor pe pământ: „Decât carte fără muncă, mai bine muncă fără carte“. Pentru timpul de față am putea spune: „Decât pustiul distracției și carte superficială, mai bine distracție măsurată și autentică învățatură de carte“.

Civilizația nouă care se zbate să iasă la lumină nu iradiază așteptări decât celor care trăiesc în contingent și imediat...

Dispar solidaritățile, societatea se fisurează, individualismul se insinuează acoperit de pojghița interesului comun.

Prof. univ. dr. DAMIAN HUREZEANU

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*